

TNC-Aktuellt

NR 2 1991 · ÅRGÅNG 31 · INFORMATION FRÅN TEKNISKA NOMENKLATURCENTRALEN · ISSN 039-8438

Glad sommar!

Ur terminologikalendern

12–14 november 1991

Third Infoterm Symposium "Terminology Work in Subject Fields"

Infoterm står för "the International Information Centre for Terminology" och de håller sitt tredje symposium hos BWK (Federal Economic Chamber) på Wiedner Hauptstrasse 63 i Wien.

Ytterligare information genom:

Scientific Secretariat

Infoterm

Ms Magdalena Krommer-Benz,
M.A.

P.O. Box 130

Heinestrasse 38

A-1021 Wien, Österrike

4–9 augusti 1992

Fifth EURALEX International Congress

EURALEX-kongresserna är ett internationellt forum som vänder sig till alla som är intresserade av ordböcker av alla slag från studerande till professionella lexikografer, förläggare och andra.

Plats: Universitetet i Tammerfors,
Finland

Information: Congress Organizers
EURALEX 92

University of Tampere

PO Box 607

SF-33101 Tampere, Finland

Telefon:

+358 31 156 102 (HannuTommola)

+358 31 156 119 (Krista Varantola)

Innehåll

Ur terminologikalendern	2
Vad är skosulorna gjorda av?	3
TNC-dagen 1991	4
Carl Eric Beckman på Mecman	8
Ett tryckfel uppstår så lätt	9
Hängmattor, baguetter och design	10
Nya ansikten på TNC	11
Nytt i bokhyllan	12
Definitioner i urval	13
Termfrågor i urval	14

TNC-Aktuellt

Nyhetsblad för TNCs medlemmar.

TNC är en ideell förening och har till uppgift att verka för att en lämplig teknisk terminologi skapas och används inom offentlig förvaltning, näringsliv, utbildningsväsen och massmedier.

Redaktion:

Berit Björk

Lena Nordlund

Lars Törnqvist

Staffan Ulvönäs

Prenumeration:

Elisabeth Lindström

Postadress:

Västra vägen 9 C, 171 46 Solna

Telefon: 08-735 85 25

Telefax: 08-27 32 86

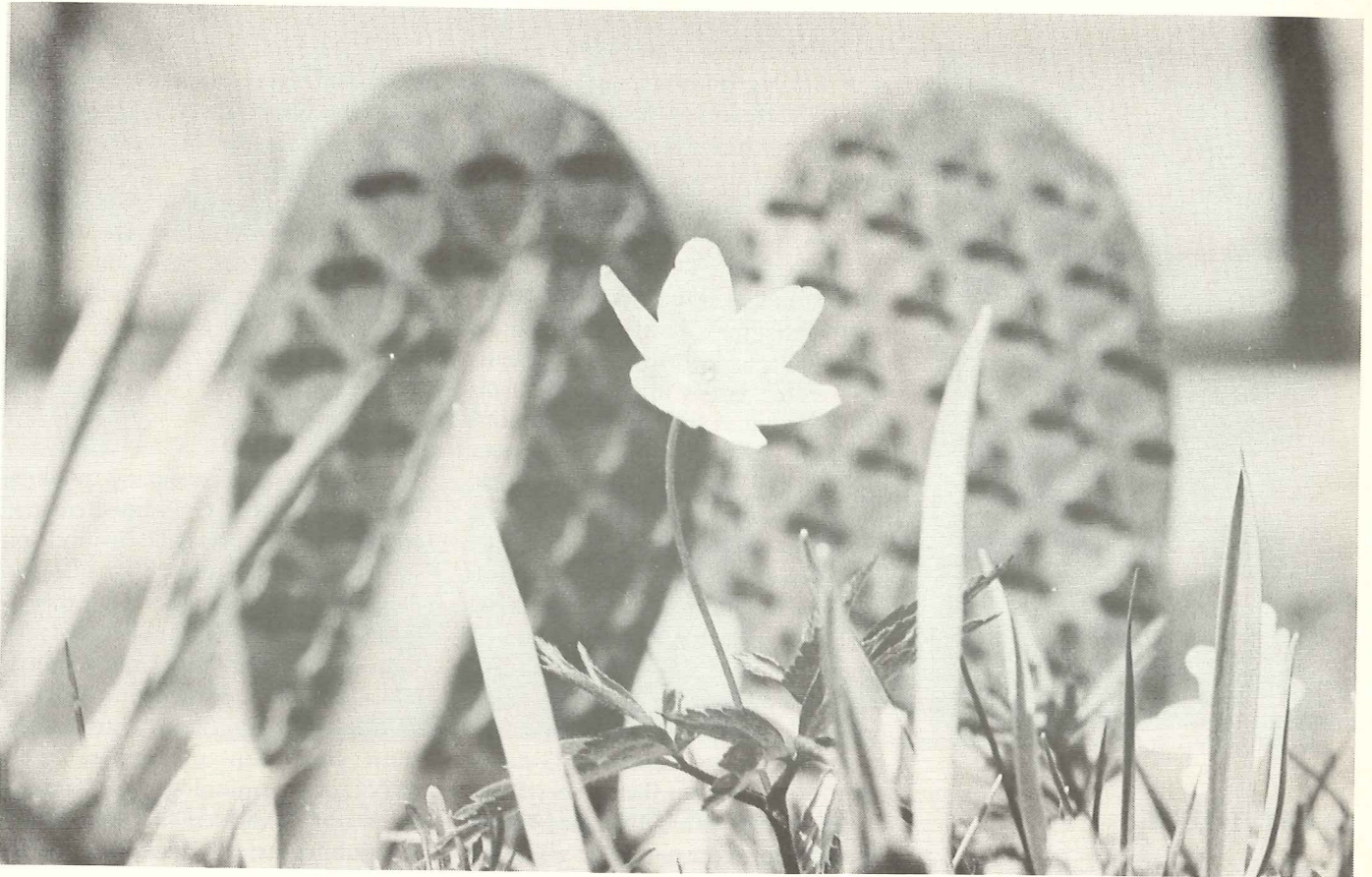
Postgiro: 55 60 12-3

Bankgiro: 711-1925

TNC-Aktuellt utkommer med 4 nummer per år.

Eftertryck tillåts om källan anges.

Vad är skosulorna gjorda av?

"Skosulor av polyuretan", "polyeten är ett material som..." står det att läsa i en branschtidning för plastindustrin. Det språkbruket är egentligen lite felaktigt, även om somliga sakkunningar inom branschen säger på det viset. Polyuretan är en polymer, liksom polyeten. Polymeren kan användas till olika material. Polyuretan utgör grundstomme i en mängd olika gummisorter, plaster och lacker.

Plast eller gummi?

Förmodligen är skosulorna gjorda av gummi, men då bör man i stället säga "skosulor av uretanium". "Polyuretansulor" skulle även kunna vara gjorda av uretanplast, men då kanske skorna inte skulle vara lika sköna.

Det är alltså skillnad på polymerer och polymermaterial. Ordet polymer kommer från grekiskan och betyder 'många enheter'. Polymerer består av många monomerer och är alltså jättemolekyler uppbyggda av enheter av ett eller flera slag, ofta i form av långa kedjor. Ordet polymer används om både själva makromolekylen och ämnet som består av enbart sådana makromolekyler.

Vår arvs massa

Exempel på polymerer är cellulosa (långa kedjor av disackariden cellubios), vår arvs massa DNA (långa kedjor av deoxiribonukleinsyror), polyeten ($-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_2-$ osv bildat av $\text{CH}_2=\text{CH}_2$). Av polymerer kan man bilda polymermaterial.

Polymermaterial är till exempel plaster, gummi, textilfibrer och lim. De består till stor del av polymerer, men innehåller även tillsatser som fyllmedel, mjukningsmedel och dylikt. Polymermaterialen har ofta bokstavssymboler, som PUR, PVC, U, PET och PE. De blir bara fler och fler för varje år, eftersom polymerindustrins "Uppfinnar-Jockar" är flitiga.

Förkortningar skyldiga

Dessa förkortningar har säkert en skuld i att språket har blivit rörigt. Om man får läsa att en kasse är gjord av PE är det ju lätt att läsa ut PE som polyeten. PE är emellertid symbolen för etenplast, inte för polymeren polyeten. PUR är symbol för uretanplast, inte för polymeren polyuretan. Att

säga att polyuretan förkortas PUR är fel eftersom polyuretan också kan ingå i olika uretanium med symbolerna U, AU eller EU. PVC står för vinylkloridplast (baserad på polyvinylklorid) och PET för termoelastisk esterplast (baserad på polyester).

I TNC 84, "Plast- och gummiteknisk ordlista", som också är svensk standard, "SS 16 01 00", står det att "poly-" används för att beskriva sammansättningen hos polymerer. Polyfår ej användas tillsammans med beteckningarna för de olika grupperna av polymermaterial som elast, gummi, harts eller plast. Det heter således butadiengummi och etenplast, medan polybutadiengummi och polyetenplast är felaktiga."

Men så lätt får det naturligtvis inte vara. Det står vidare att läsa: "För beskrivning av olika fibermaterial används däremot vanligen förstaveln poly- ihop med fibrer, t ex polyamidfiber, polyesterfiber, polyetenfiber, ...".

Det gäller alltså att hålla tungan rätt i mun om man vill säga något om sina uretaniumslade skor eller sina Coca-Cola-flaskor i termoelastisk esterplast. Lyckligtvis är det omodernt med byxor i polyesterfiber.

Lena Nordlund

TNC-dagen 1991

Årsmötet

TNCs representantförsamling höll sitt årsmöte i slutet av april och som vanligt i IVAs lokaler på Grev Turegatan i Stockholm. Medlemmar, styrelseledamöter och kanslianställda deltog i mötet, som leddes av församlingens ordförande Margareta Brundin.

Med stöd av årsredovisningen för 1990 talade Staffan Ulvönäs om vad som hänt på TNC under det gångna året.

Han kunde berätta att TNC under år 1990 hade täckt sina kostnader med så stor marginal att underskottet från 1989 kunnat elimineras. Vidare redogjorde Staffan Ulvönäs för det stora uppdrag som TNC fick i augusti av Delegationen för översättning av EGs regelverk. Projektet beskrevs i en artikel i TNC-Aktuellt 1990:2.

Ny Termdok-skiva

Termdok-materialet på CD-ROM-skiva utkommer i en ny version i november 1991. Staffan Ulvönäs var övertygad om att denna nya skiva skulle kunna bli attraktiv även kommersiellt, dels för att söktiderna kommer att bli mycket kortare, dels för att den utöver det tidigare materialet också kommer att innehålla unikt EG-material.

TNC kommer under 1991 att fortsätta utbyggnaden av sitt datorsystem. För att kunna hantera de stora mängder termposter som ingår bland annat i EG-projektet kommer en persondator med stor minneskapacitet att inköpas.

Vidare räknar TNC med att i framtiden kunna få fram vissa tryckoriginall med hjälp av desktoppförfarande, och därför skall utrustning till denna verksamhet köpas in. Våra medlemmar kommer så småningom att kunna läsa TNC-Aktuellt i desktoppversion, men också enklare ordlistor skall kunna göras på detta sätt.

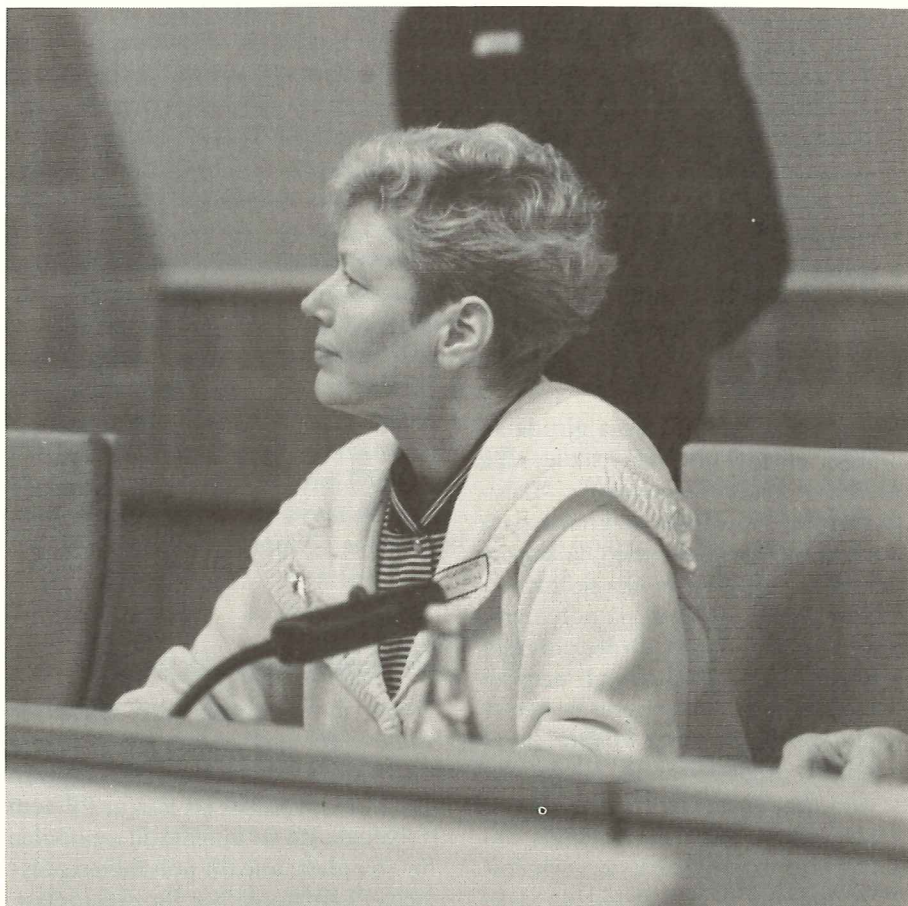
Bland ordlisteprojekten kommer "Pappersordlista" och "Transportordlista" förmodligen att bli klara under 1991. EG-projektet fortsätter fram till september. Ur EG-termbanken har redan två ordlistor producerats: "Basordlista", bestående av termer och textutdrag ur två centrala EG-dokument, och "Frasordlista", bestående av en konkordans, dvs ett register över alla förekomster av de viktigaste orden, och en korpusdel med textutdrag ur de två EG-dokumenterna.

Det terminologiska stödet till standardiseringsverksamheten kommer att utökas och ett speciellt program för denna verksamhet är under utarbetande.

I TNCs budget för 1991 är 600 000 kronor avsatta för datorinköp och den nya versionen av Termdok-skivan. Något överskott är inte beräknat för 1991.

TNC 50 år

Staffan Ulvönäs avslutade punkten om den framtida verksamheten med att berätta om TNCs 50-årsjubileum som kommer att högtidligt hållas fredagen den 22 november på Industrihuset. Inbjudan till jubileumsdagen kommer att gå ut i höst, men Ulvönäs bad alla närvarande medlemmar att redan nu boka den dagen. Ett seminarium med den preliminära titeln "TNC och terminologi i går – i dag – i morgon – i världen" kommer att inleda jubileumsfestligheterna, som beräknas börja efter lunch och avslutas på kvällen med middag och dans.

Margareta Brundin

Översättningen av EGs regelverk

Under eftermiddagen hölls ett antal föredrag som ur olika synvinklar behandlade projektet med översättningen av EGs regelverk. (Här återges föredragen i förkortad form.)

Jan Hallman från Översättningsdelegationens kansli på Kommerskollegium inledde:

”Översättningen av EGs regelverk är ett stort projekt, kanske det största översättningsprojekt som skall utföras under en så knapp tidsperiod i Sverige: drygt ett år. Projektet är initierat av de förhandlingar som EFTA-länderna för med EG om ett EES-avtal, dvs avtal om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde. Ett beslut om EES-avtalet skall fattas någon gång i höst och avtalet skall träda i kraft den 1 januari 1993. Avtalet skall gälla mellan de olika EFTA-länderna och EG-länderna, dvs i 19 stater med omkring 370 miljoner invånare.

Vad skall översättas?

EGs rättsregler publiceras i ”Official Journal of the European Communities” som utges med motsvarande namn på alla EG-språken. EES-avtalet kommer att grunda sig på ca 1400 EES-relevanta rättsakter ur ”Official Journal”, omfattande 12000 sidor

text, där varje sida innehåller upp till 750 ord. De 1400 rättsakterna består av 160 förordningar, 820 direktiv, 120 beslut, 300 icke-bindande rättsakter, och de spänner över hela samhällsområdet.

Hur organiseras projektet?

Regeringen tillsatte i januari 1990 en delegation för översättning av EGs regelverk bestående av åtta ledamöter. Ett kansli på tre personer upprättades samtidigt på Kommerskollegium för att bistå delegationen. I både delegationen och kansliet sitter det språkvårdare.

Redan från första början stod det klart att delegationen skulle behöva ta hjälp av ett antal arbetsgrupper som var och en inom sitt område skulle styra och leda översättningsverksamheten. I dag finns 32 arbetsgrupper med olika stora mängder rättsakter att översätta. Varje arbetsgrupp tilldelas av kansliet en eller flera översättare, i första hand auktoriserade translatorer.

I Finland, Norge och Island sker samma arbete som här. I dessa nordiska länder finns ett samfällt beslut att översätta allt från engelska och inte från något av de övriga EG-språken.

Dokumentet översätts, de över-

satta dokumenten granskas av arbetsgrupperna och lämnas vidare till kansliet. De granskas sedan av juristlingvisterna på EGs rådssekretariat, av översättningsdelegationen i Sverige och av motsvarande organisation i Finland. Allt läggs sedan in i en fulltextdatabas på Kommerskollegium och i en databas som riksdagen får tillgång till.”

Konsumentfrågor

En inblick i arbetsgruppernas göromål gav Nina Ulvelius från Civildepartementet. Hon är ordförande i den arbetsgrupp som arbetar med direktiv rörande konsumentfrågor:

”Den arbetsgrupp som jag leder består av sex personer och vi skall översätta totalt 300 sidor. Konsumentpolitiken spänner över allt från allmänt juridiska rättsakter, tex om marknadsföring, reklam, hemförsäljning, till direktiv om leksaker, prisinformation samt tekniska rättsakter om framför allt textilier.

Att översätta allt inom detta vittomspännande fält är en väldigt stor uppgift som bygger på ett gott samförstånd mellan alla som är med i detta arbete. TNCs Lena Nordlund har varit på studiebesök hos oss och berättat

tade då om TNCs arbete. Det var mycket värdefullt att få ta del av hur arbetet i en annan del av detta jätteprojekt kan se ut."

De problem som översättarna stöter på i översättningen av regelverket gav Leif Östling, Trans-Bus, exempel på under sin redogörelse:

"Översättarnas arbete kan i korta drag se ut på följande sätt: vi översätter dokumenten och får då hjälp av TNC i förekommande fall. Vi är sedan med när översättningarna granskas och diskuteras i arbetsgruppen, varefter de lämnas vidare till översättningsdelegationens kansli.

Journal blev tidning

För ett år sedan, när jag började översätta EG-dokumenterna, fanns inga anvisningar från delegationen att rätta sig efter. De kom först i augusti. Då hade jag redan hunnit mynta ett antal uttryck. Många av dessa föll inte i god jord. Jag hade exempelvis föreslagit att man skulle kalla "Official Journal of the European Communities" för "Europeiska Gemenskapernas Officiella Journal". På det viset skulle man ju kunna behålla alla OJ-hänvisningar. Men det blev "tidning" sedan i stället för "journal".

En del av de översättningar som finns i de anvisningar vi översättare nu får blir jag ganska förvånad över. "Article 1" ska heta *Artikel 1*, "approxima-

tion" ska heta *tillnärmning*, "place on market" skall heta *släppa ut varor på marknaden*. Det här får mig att undra om det som kallas för Euro-speak redan har nått Sverige. På en konferens nästa sommar med titeln "Translation and the European Communities" kommer FAT (Föreningen Auktoriserade Translatörer) att ta upp det här problemet.

Översättningsarbetet skulle vara betydligt enklare om vi hade källtexten i maskinläsbar form. Uppdateringen av materialet skulle då gå väldigt mycket smidigare. Dessutom lämpar sig detta material särskilt väl för maskinöversättning. Vi översättare borde få även bas- och frasordlistorna på diskett så att vi kunde använda materialet via ordbehandlingsprogrammet.

Avslutningsvis vill jag säga att en enskild översättare aldrig skulle klara av ett sådant här projekt. Men med den här formen av samarbete bör det gå att ro hela detta översättningsprojekt i land."

Med kurirpost

I Bryssel finns lingvistjurister som kontrollerar översättningarna, och om deras verksamhet redogjorde Bo Malmqvist från Statsrådsberedningen:

"Det översatta dokumentet skickas med kurirpost till EGs ministerråds sekretariat, och tas där om hand av

några juristlingvister från Statsrådsberedningen som på uppdrag av rådet alternerar som granskare. Dokumentet jämförs sedan med de övriga EG-språkens motsvarande dokument. Om rådet har några förslag till ändringar är man noga med att förankra dessa hos arbetsgrupperna och på Översättningsdelegationen i Stockholm. Syftet är ju att uppnå consensus om de här översättningarna. Dessutom görs en nordisk samordning mellan dokumenten på svenska, norska, isländska och finska. Än så länge har vi granskat fem procent av dokumenterna.

Dessa översatta texter skall användas om och när EES-avtalet blir klart. De förordningar som översätts måste direkt kunna utgöra svensk lag, medan direktiven kan stöpas om i svensk form. Man får emellertid inte bortse ifrån att direktiven många gånger blir styrande för hur man utformar den svenska lagtexten.

Det är också viktigt att man håller tidsramarna; man får alltså inte ha för höga ambitioner. "It's not the Bible, you know", var det någon som sa i Bryssel.

Skrymmande text

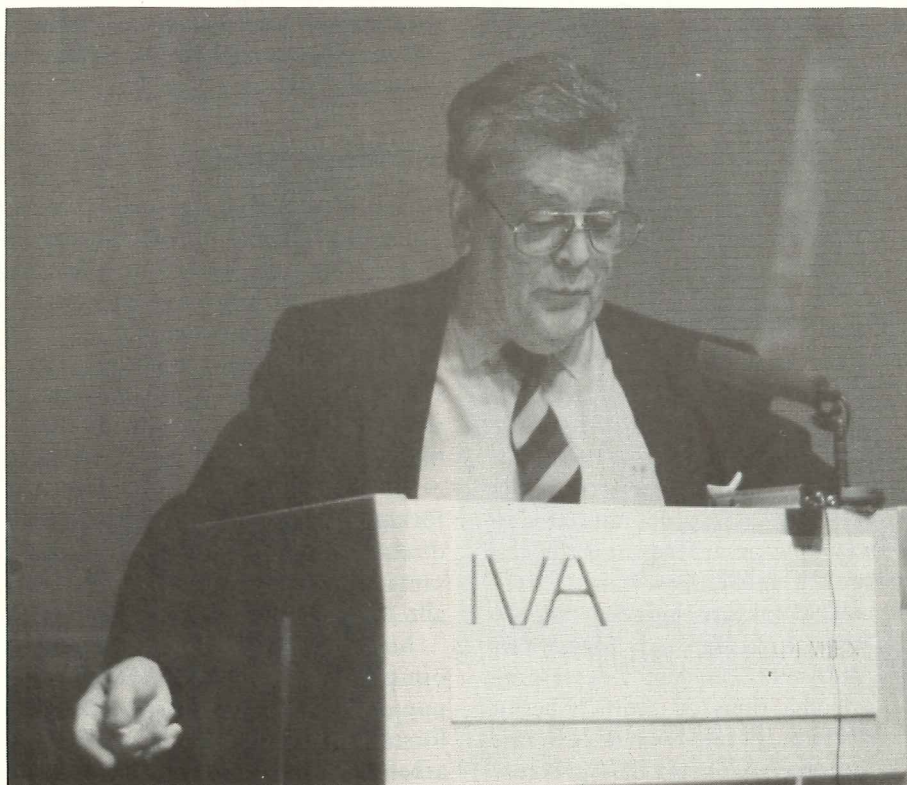
Vilka problem är då förknippade med detta?

Ett problem är att det är så många regler och så mycket text att detta rent praktiskt är väldigt skrymmande att förvara. Texten finns därför endast tillgänglig på mikrofiche, vilket gör det hela mindre lättarbetat.

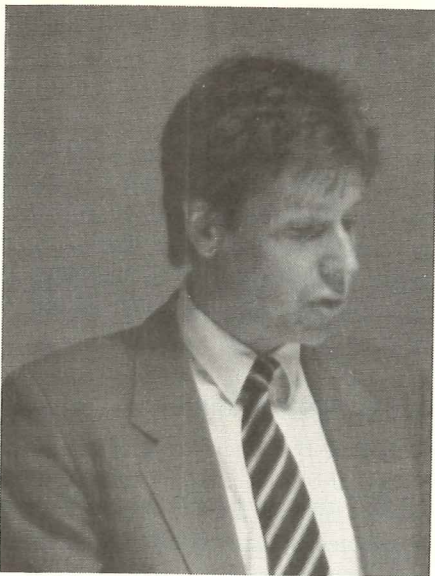
Ett av resultaten av detta arbete är att vi kommer att få fler regler i Sverige. Dessutom får vi räkna med att reglerna blir krångligare. Detta kan leda till exempelvis vaga formuleringar, vilket får till följd att domstolarna kommer att få tolka de oklara bestämmelserna.

Det är också alltför lätt att falla för frestelsen att nybilda ord, göra anglicismer. "Preambeln" talar man om i stället för *ingressen*. Man talar om att man lägger fram en *grönbok*. *Transparenta villkor* hör man ofta. Allt skall vara *transparent*: avtalstexter, lagar, förhandlingar, möten.

Ett annat problem är det ålderdomliga språket i texterna. Det märks tydligt att man i Sverige har gjort ansträngningar för att få en modernare svenska i författningstexterna; klyftan mellan det talade vårdade språket och författningsspråket är betydligt större utomlands än i Sverige. Tyvärr är man

Leif Östling

Bo Malmqvist

ju bunden till originaltexterna, så vid översättningen måste man behålla detta tillkrånglade språk.

Svårbegriplig text

Vad kan då detta medföra? Jo, ett svårforcerat regelverk som enbart specialister kan läsa, ett juristsamhälle likt det i USA där man måste anlita en advokat för den enklaste rättshandling, som att upprätta ett testamente. Det gäller att hitta vägar att motverka en sådan utveckling. Vi måste inom språkvården och i lagstiftningsarbetet lära oss att arbeta på ett nytt sätt. Vad hjälper det att komma med synpunkter på en författningstext när den redan är fastställd i Bryssel? Vi måste vara med långt innan dess och framföra våra synpunkter. Kanske kan vi då lära de stora elefanterna att ta ett eller annat nytt danssteg."

TNCs arbete

TNC-aren Kjell Westerberg berättade om TNCs arbete inom översättningsprojektet:

"TNC har utgjort ett stöd för arbetsgrupperna i terminologifrågor. Det har skett genom att vi besvarat telefonfrågor från medlemmarna i arbetsgrupperna. Dessutom har vi byggt upp en särskild EG-termbank genom att dokumentera väsentliga termer och fraser på svenska och engelska ur de dokument som redan är översatta. Dessa dokument utgörs av EG-kommissionens vitbok från 1985 – den som handlar om De fyra friheterna och Den inre marknaden – och Rom-fördraget, det grundläggande dokumentet för EG-samarbe-

tet. Utdragen ur de båda dokumenten skall tjäna som stöd och styrning för översättningsarbetet. Vidare registrerar vi fortlöpande för termbanken de översättningar som arbetsgrupperna gjort.

Termbanken finns nu utgiven i pappersform, den sk "Basordlistan". Den är upplagd så att där finns en term med översättningar till ett eller flera språk och någon form av text som kompletterar den här termen. Men i de översatta dokumenten finns många andra ord som är intressanta ur översättningssynvinkel utan att de för den skull kan kallas för termer. Och det är här "Frasordlistan" kommer in. "Frasordlistan" innehåller en konkordans, dvs en alfabetisk sammanställning av samtliga de ord (dock ej de vanligaste som *and, or, the*) med omgivande kontext som ingår i de engelska texterna. Dessutom finns i "Frasordlistan" en korpusdel som innehåller textutdrag ur de två EG-dokumenterna.

TNC arbetar traditionellt med begreppet som grundenhet. Men i detta arbete är det ju termen som är given. De översättningar som sedan görs resulterar ibland i en term men många gånger snarare i en beskrivande fras. Att arbeta med dessa utgångspunkter kompletterar TNCs tidigare arbetsätt. I "Frasordlistan" finns det möjlighet att hitta de ord som är allmänord eller som ligger på gränsen till fackord."

Många olösta frågor

Rutger Croneborg, ansvarig för Översättningsdelegationen, tog tillfället i akt att berätta för auditoriet om hur översättningsarbetet hänger samman med förhandlingarna om ett EES-avtal och hur långt dessa förhandlingar kommit i april 1991:

"Förhoppningen var att EES-avtalet skulle kunna undertecknas före sommaren, men det lär inte vara möjligt; det finns för många olösta frågor kvar. Däremot finns det hopp om att förhandlingarna i någon form kommer att markera att förhandlingen är avslutad. Då kan man nämligen inleda det stora arbetet med att skriva ut avtalet och översätta det till alla aktuella språk. I bästa fall kan avtalet då undertecknas i höst. I Sverige måste propositionen om avtalet läggas inför riksdagen under våren 1992 för att kunna träda i kraft i januari 1993, dvs samtidigt som EG-länderna ansluts till Den inre marknaden. I november i år

måste översättningen av EG-reglerna vara klar för att riksdagen skall hinna få den. Det är ännu inte klart om vi lyckas med detta, speciellt med tanke på den stora mängd text som är kvar att översätta.

Nästa steg är då medlemskapsfrågan. Om Sverige söker medlemskap i EG måste regeringen lämna in ansökan till EGs råd före sommaruppehållet. EG-kommissionen skall sedan göra ett yttrande om detta. I Sverige nödvändiggör EG-anslutningen en grundlagsändring, vilket sätter tidschemat här hemma. Processen med grundlagsändringen, som ju kräver två riksdagsbeslut med ett riksdagsval däremellan, innebär att Sverige inte kan bli medlem i EG förrän tidigast 1995, dvs efter valet 1994.

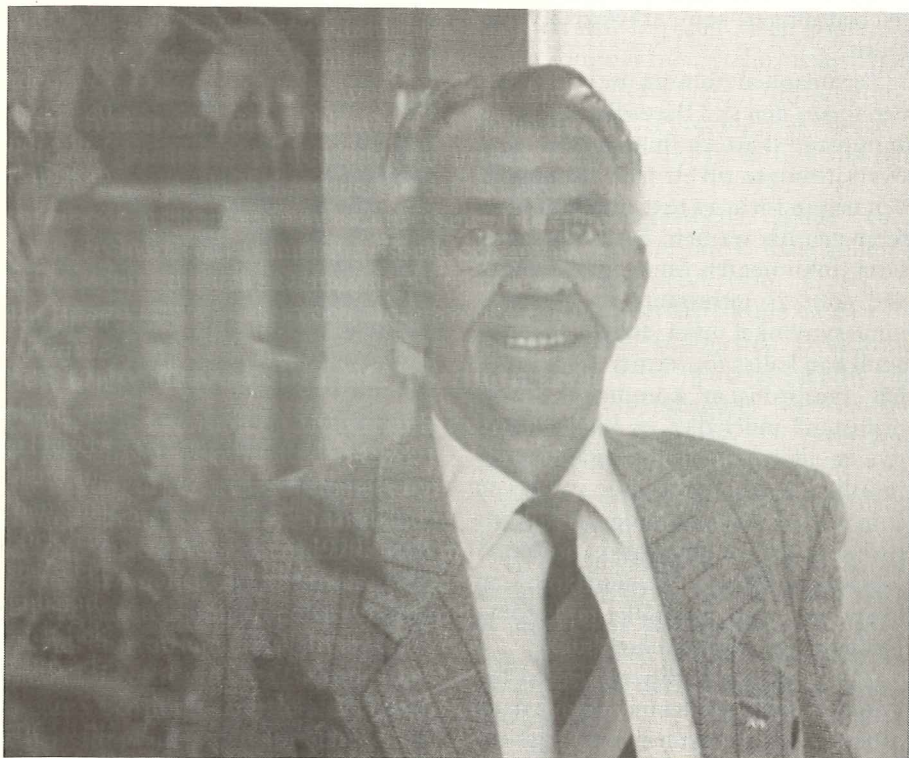
Vi måste förstå skillnaden mellan vad EG-medlemskapet kommer att medföra och vad EES-avtalet innebär för svenskt rättsväsende. Förhandlingarna om EES-avtalet bygger på att EFTA-länderna säger sig vara villiga att överta hela det regelverk som EG har byggt upp kring Den inre marknaden och De fyra friheterna, och detta är oberoende av ett eventuellt medlemskap. Rättsakterna, som i allt substantiellt kommer att vara oförändrade, kommer att läggas till EES-avtalet genom en sk referensteknik, vilket innebär att de 1400 rättsakterna blir uppräknade. De föreligger då på de tretton språk som är aktuella (nio EG-språk samt fyra nordiska språk).

Riksdagen kommer under våren -92 att drabbas av en författningsmassa av aldrig skådad omfattning, som skall överföras till svensk rätt. För att belysa vad detta EES-avtal med de översatta rättsakterna kommer att betyda vid ett eventuellt medlemskap kan jag ge följande exempel: I början av 70-talet översatte man i Danmark de dåvarande rättsakterna, och den preliminära översättningen lades för det danska folketinget i samband med att beslutet om ansökan skulle fattas. När Danmark väl var med i EG lämnades denna preliminära översättning över till juristlingvisterna i Bryssel, som gick igenom texterna för att sedan publicera dem i "Official Journal", inte som danska översättningar utan som autentisk EG-text! Och sedan 1972 har inget översatts i Danmark, allt görs hos EG.

Så kommer det också att bli för Sveriges del!" avslutade Rutger Croneborg.

Åsa Holmér

Carl Eric Beckman på Mecman

Vi fortsätter vår artikelserie, som vi inledde i förra numret, om några av kontaktpersonerna hos TNCs medlemmar. Tanken är att få reda på vad medlemskapet i TNC betyder för dem och om de utnyttjar de möjligheter som medlemskapet innebär.

"Hej, det är Beckman från Mecman." Rösten i telefonluren är glad och vänlig och fortsätter: "I en text har folk använt ordet *flatkabel* om den typ av kabel som består av en massa trådar bredvid varandra och som bildar ett platt band. Heter det inte *bandkabel*?"

Detta var en av de frågor som Carl Eric Beckman ställt till TNCs term-tjänst och svaret blev att bägge termerna var korrekta men att *bandkabel* används inom teletekniken medan man säger *flatkabel* inom krafttekniken.

Vi blev nyfikna på människan bakom rösten och en av de första soliga vårdagarna åker vi ut till Älvsjö för att träffa Carl Eric Beckman på AB Mecman.

Han tar emot oss på sitt tjänsterum och berättar om företaget och sig själv.

Linjärmotorer

Mecman tillverkar och marknadsför styrsystem och motorer för rätlinjiga rörelser. Motorerna kallas för linjärmotorer och har en fram- och åter-

gående rörelse som drivs av tryckluft eller tryckolja. Med hjälp av tryckluft manövrerar motorerna exempelvis dörrarna på tunnelbanevagnar. Hydrauliska, dvs oljedrivna, linjärmotorer brukar finnas på grävmaskiner, väg-hyvlar och på lastbilarnas lyftkranar.

Mecman grundades 1945 och är ett helsvenskt företag som numera ingår i Bahco-koncernen. Företaget var föregångare i Sverige när det gällde mekanisering med hjälp av tryckluft eller hydraulik och är i dag ett av de ledande i Europa inom sitt område.

Huvudtillverkningen sker vid fabriken i Vagnhärad, men man har också produktionsanläggningar i Älvsjö, Nyköping och Borlänge. Sedan många år har man ett samarbetsavtal med ett ungerskt företag som numera ägs av Mecman till 51 %. I Ungern tillverkas både detaljer och färdiga produkter.

Företaget har 800 anställda. Två tredjedelar arbetar i Sverige. Övriga finns i bland annat USA, Japan och Ungern och inom det så kallade Oceanien, som i till exempel Nya Zeeland, Australien och Korea.

Mecman anstränger sig på olika sätt för att få personalen att trivas och stanna kvar. I Älvsjö-huset finns gymnastiksal med tillgång till bastu och solarier. Där finns också permanenta kurslokaler med plats för 16 deltagare.

Sedan 1962 har Mecman bedrivit undervisning för sina kunder. Och för sina anställda kan det så kallade Mecman-universitetet i dag erbjuda 25–30 olika utbildningslinjer i bland annat engelska på högre nivå, datorkunskap m m.

Den långa vägen

Carl Eric Beckman har gått den långa vägen inom företaget. Han började samma år som företaget bildades och anställdes då som verktygsmakare vid den första verkstaden som låg i Hägersten utanför Stockholm. Via bland annat kvällsstudier utvecklade han sina tekniska kunskaper, och 1953 fick han erbjudande om att bli verkstadschef vid den nya verkstaden i Vagnhärad. Han nappade på erbjudandet och fick vara med om att bygga upp huvudverkstaden från grunden.

Under åren har Carl Eric haft många uppdrag inom företaget. Han har varit försäljningschef vid företagets regionskontor i Ludvika, vilket han för övrigt var med om att starta. Han har varit säkerhetschef och fackklubbsordförande och har också hunnit med att sitta i koncernstyrelsen. Under några år var han mässkommisarie, han har fungerat som informationschef och skrivit läroböcker för kursverksamheten inom företaget och för gymnasieskolan. En kort radiokurs var han också inblandad i.

Idag arbetar Carl Eric med frågor som rör patent och juridik. I patentärendena är det han som har överblick över innovationer eller produkter som det kan vara idé att patentsöka.

När det gäller juridiska frågor handlar hans arbetsuppgifter mest om att få fram samarbetsavtal med fristående utländska bolag om produktutveckling eller leveranser.

Språkintresserad

Carl Eric har alltid varit intresserad av språk och att formulera sig. Hans intresse gjorde att han inte kunde låta bli att kritisera den produktkatalog som fanns inom företaget. Svaret blev: "Kom ner och gör den bättre själv då."

Det gjorde han och resultatet tycker han står sig än i dag. När han tog över arbetet med katalogen var det också första gången som den gjordes inbunden. Som katalogredaktör ansvarade

Carl Eric för språket och det tekniska innehållet. En annan medarbetare stod för den grafiska utformningen.

Under många år utformade han en kundtidning som hette "Mecman-teknik". Carl Eric satte en ära i att inte nämna företagets namn eller göra reklam för Mecmans produkter i tidskriften, utan han försökte utforma den så att det tekniska innehållet skulle vara intressant. Tidskriften översattes till 17 språk och användes i undervisningen vid tekniska skolor både inom och utom Sverige.

TNC-medlem sedan 1973

Mecman har varit medlem i TNC sedan 1973. Carl Eric anser att medlemskapet är viktigt och har stridit för det i samband med att företaget ville gå ur 1979. Men han säger också att det inte finns så mycket dokumenterat av TNC om till exempel pneumatik och hydraulik eller mekanik som han skulle önska.

Vi frågar vad han tycker om "Verkstadsteknisk ordlista", som borde innehålla något som gränsar till hans ämnesområde, men får svaret att den verkar skriven av någon som inte vet vilka uttryck som används på verkstadsgolvet.

Vi ställde ytterligare några frågor om medlemskapet i TNC:

När ringer du till TNC?

– Det kan gälla ett nyskapat uttryck där jag vill veta om det kan få heta så. Ibland har jag själv ett förslag till ny term som jag vill höra vad TNC har för åsikt om.

Är Du nöjd med svaren?

– TNC svarar snabbt, tycker jag, och svaren är rediga och klagörande och ger ibland valmöjligheter, vilket jag tycker är bra. Däremot har jag märkt att jag måste formulera min fråga rätt redan till TNCs växel, annars är det risk för att jag hamnar hos fel person.

Hur sprids svaren du får från TNC inom företaget?

– Den nuvarande katalogredaktören är intresserad, så nomenklaturen i katalogen blir i alla fall rätt i 90 fall av 100.

Inga större grodor

Har det trasslat till sig någon gång för att ni använt fel terminologi?

– Nej, inga större grodor har nått utanför företaget. Men visst har det blivit fel någon gång, tillägger han och ger ett exempel där en översättare förväxlat ett i och för sig lågt övertryck med vakuum!

Går du på TNCs årsmöten?

– Nej, det var länge sedan, senast

var nog när ni hade kansliet i Gamla Stan.

Varför?

– Jag tycker jag får utbyte av TNC ändå genom till exempel TNC-Aktuellt och genom att ringa om termfrågor.

Vad tycker du om TNC-Aktuellt?

– Bra, men jag läser inte allt. De djuplodande artiklarna om till exempel CD-ROM läser jag inte. Jag kan ingenting om datorer. Däremot är "Termfrågor i urval" bra, tycker jag.

Vem tar över?

Carl Eric går i pension om ett halvår och den senaste tiden har han bara arbetat två dagar i veckan.

Finns det någon som är intresserad och kan ta över termfrågorna när du går i pension?

– Nej, jag tror inte det. Risken är nog stor för att ingen kommer att kontakta TNC i sådana frågor sedan jag gått i pension, säger han och ser lite bekymrad ut.

Vi var tvungna att passa ett tåg och tackade för oss lite hastigt. Carl Eric erbjöd sig att skjutsa oss till stationen och på det sättet kom vi i god tid och hann också få en kopp kaffe innan vi lämnade Mecman.

Berit Björk och Lena Nordlund

Ett tryckfel uppstår så lätt

Att diskutera tryck med briter kan vara svårt. Oss svenskar emellan vårlar det också ofta problem. Vad hjälper det att man har fått lära sig att använda SI-enheter, när det finns folk som talar om dyn/cm² och millibar?

Vad står psig för? Hur mycket är 1 mm Hg? Och hur var det nu med bar och atmosfär, är de lika stora?

SI-enheten är pascal

SI-enheten för tryck är pascal (Pa), som är detsamma som newton per kvadratmeter (N/m²). Det är den enheten man bör använda. Det är emellertid en mycket liten enhet och av praktiska eller historiska skäl används fortfarande andra enheter, som till exempel atmosfär och bar.

En atmosfär (atm) är 101 325 Pa. Det är en förkortning av fysikalisk atmosfär, standardatmosfär eller normalatmosfär och är ett valt värde för normalt lufttryck. (Icke att förväxla

med teknisk atmosfär, som förkortas at).

Millibar (tusendels bar) används fortfarande inom meteorologin, även

om man på sina håll, till exempel inom SMHI, försöker övergå till hektopascal (hPa). Att man talar om hektopascal beror på att barometrar ofta är gra-

derade i millibar och $1 \text{ hPa} = 1 \text{ mbar}$. 1 atmosfär är lika med $1,01325$ bar.

Enheten torr ser man ibland inom sådana områden som meteorologi. Den har fått namn efter Galileis lärjunge Evangelista Torricelli (1608–1647), som gjorde experiment med glasrör och kvicksilverpelare. En torr är trycket av en kvicksilverpelare vid 0°C och normal tyngdacceleration. Därför brukar torr också kallas mm Hg (Hg är den kemiska beteckningen för kvicksilver). 1 atmosfär är lika med 760 torr.

Dessutom finns teknisk atmosfär (at) som är lägre än normalatmosfären. En teknisk atmosfär är $98\,066,5$ Pa. När man talar om övertryck över 1 at skrivs det atö. En teknisk atmosfär är detsamma som en kp/cm^2 . (Kilopond är en kraftenhet med ursprung i Tyskland. 1 kilopond är den kraft som ger massan 1 kg en acceleration av $8,80665 \text{ m/s}^2$. Den bör undvikas eftersom kilopond lätt kan förväxlas med massenheterna kilogram eller pound. I England säger man kilogram-force, kgf.) Sedan har vi till exempel dyn/cm^2 som är $0,1$ Pa.

Det brittiska måttsystemet

Redan så långt är det mycket att hålla reda på. Om man sedan blandar in det brittiska måttsystemet blir det ännu värre.

En av enheterna inom detta mått-system är pound-force per square inch (psi). När man talar om övertryck, till skillnad från absolut tryck, används pound-force per square inch gauge (psig). (Jfr at och atö). 1 psi (eller psig) är $6\,894,76$ Pa.

Pound-force per square foot (psf) finns också och är lika med $47,88025$ Pa.

Det är en djungel och visst vore det bra om alla kunde använda enheten Pascal. För att klara sig bland alla bångstyriga tryckanvändare måste man dock känna till dessa enheter.

Lena Nordlund

Liten hjälpreda:

$1 \text{ atm} = 101\,325 \text{ Pa}$
 $1 \text{ bar} = 100\,000 \text{ Pa}$
 $1 \text{ mbar} = 1 \text{ hPa} = 100 \text{ Pa}$
 $1 \text{ dyn}/\text{cm}^2 = 0,1 \text{ Pa}$
 $1 \text{ mm Hg} = 1 \text{ torr} = 133,32 \text{ Pa}$
 $1 \text{ kp}/\text{cm}^2 = 1 \text{ at} = 98\,066,5 \text{ Pa}$
 $1 \text{ psi} = 6\,894,76 \text{ Pa}$
 $1 \text{ psf} = 47,88 \text{ Pa}$

Hängmattor, baguetter och design

Det är inte fel att låna in ord från andra språk i svenskan. Så har skett i alla tider och det finns ingen anledning att kämpa emot. Tvärtom kan det ibland underlätta om ord och uttryck är internationella.

Men det finns fall när skenet bedrar – när ett utländskt ord inte har samma betydelse på svenska som på det språk det är inlånat ifrån. Ett sådant exempel är "freestyle" för den bandspelare som heter "walkman" på engelska. "Hammock" på engelska betyder hängmatta. Vår hammock bör kallas "garden hammock". Förr, innan vi blev så beresta och internationella, kunde vi dessutom råka ut för frågande blickar från franska bageriexpediter när vi försökte köpa "pain riche". Nu heter det "baguette" även på Åhléns och Konsum.

Dessutom finns det ord som lånas in i svenskan med en eller några få av alla de betydelser det har på ursprungsspråket. "Design" är ett typiskt sådant lånord. I Esseltes Stora engelsk-svenska ordbok har "design" bland annat betydelsen 'form; formgivning; design; planläggning; planering; planlösning; utkast; skiss; ritning; konstruktion; utförande; typ; modell; mönster; motiv; plan; anslag; avsikt; syfte; ändamål; ändamålsenlighet'.

I Svenska Akademiens ordlista står det att "design" är '(industriell) formgivning'. I Bonniers svenska ordbok har det betydelsen 'formgivning; form; mönster' och i Esseltes Svensk ordbok 'konstnärlig formgivning (gärna av bruksföremål)'.

Sådana ord kan ställa till många bekymmer för översättare. I en kort engelsk text i ett EG-direktiv nämns "design" sex gånger med olika betydelser. Ibland betyder det "form", ibland "dimensionering och utformning" och när de talar om "design documentation" handlar det om "arbetsritningar". Då måste man vara väl insatt i ämnet för att träffa rätt, och att det finns ett svenskt ord "design" underlättar knappast.

"Design" och "construction" på engelska motsvaras inte alltid av "design" och "konstruktion" på svenska. Det engelska ordet "design" står oftast för sådant man utför "på papperet" och "construction" för det som utförs "i verkligheten". "The construction industry" betyder 'byggindustrin'. Det svenska "konstruktion" däremot står i allmänhet för sådant man gör "på papperet" (även om det ibland också används om det färdiga resultatet eller själva ihopsättandet). En svensk konstruktör som håller på med dimensionering och utformning, räknar och utformar ritningar, bör alltså titulera sig "designer" i England – liksom en formgivare.

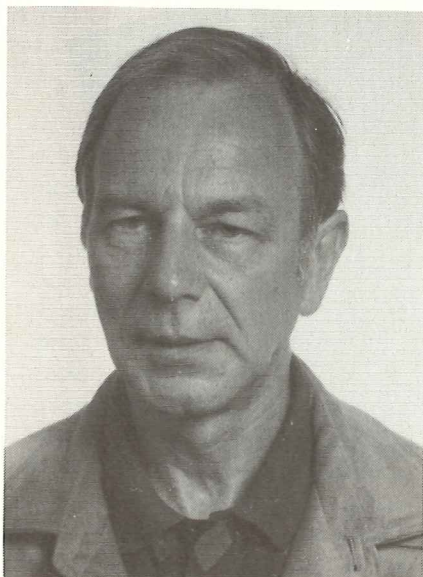
Men det är få formgivare som vill kalla sig formgivare på svenska. Det behöver man bara slå upp Gula Sidorna i telefonkatalogen för att se. Dahlström Design AB, K. Ashami Designer, John Dahlberg Industridesign AB, FORMBOLAGET industridesign, och så vidare. Namn där "design" ingår dominerar helt. Slår man upp "formgivare" står det "se Industridesigners" (utan s i pluralis hade varit bättre). Kanske det engelska språket har bättre marknadsvärde. Självt tycker jag att formgivare låter tjuvigt.

Slutligen ett varningens ord till alla konstruktörer som ligger i hängmattan och lyssnar på freestyle – se upp när ni blir översatta till engelska.

Lena Nordlund

Nya ansikten på TNC

Carl Johan Carlberg

Carl Johan Carlberg började som handläggare på TNC i början av april. När han lämnade sin befattning

som sekreterare i Tekniska nämnden på SIS i höstas var det i avsikt att starta eget inom utbildning i standardisering. Vi på TNC är glada att han i stället valde att satsa sina krafter på TNC.

Att i ett tidigt skede kunna ge terminologisk rådgivning åt standardiseringsorganen har länge varit en önskan från TNCs sida. I och med anställningen av Carl Johan och med hjälp av tillmötesgående från statsmakterna har vi nu möjlighet att ge standardiseringskommittéerna den hjälpen.

– Jag har en tilltro till nyttan med det jag sysslar med, säger han. Jag tror att man kan hämta vinster i att undvika missuppfattningar genom att använda rätt ord.

– Men det räcker inte med att välja rätt ord, fortsätter han, det är lika viktigt att texterna presenteras på ett bra sätt. Detta gäller i särskild grad tekniska texter.

På frågan om han har något favorit-

ord eller -uttryck fick vi inget svar, men när vi frågar om han tycker illa om några ord eller uttryck svarar han:

– Jag hörde tv-reportern som refererade vinterolympiaden säga: "Norsken har det jobbigt, för han åker *själv*". Jag tyckte förstas synd om "norsken".

– Och, lägger han till, för allas bästa hoppas jag att den sega frågan om numerisk datumskrivning skall lösas snart. I 31 år efter år 2000 kan man annars inte skilja ut året i text "010203". Förvirringen blir alltså värre än nu, då vi ju i alla fall känner igen året på att det är av en annan storleksordning än talen för månad och dag.

Med sina unika kunskaper om standardisering och med sina många personliga kontakter inom standardiseringsvärlden är Carl Johan ett värdefullt tillskott till den "kompetensbank" som TNCs personal utgör.

Urban Hurtig

Den första februari i år började Urban Hurtig på konsultbasis hos oss. Han är utlånad från Statskontoret där han har varit bibliotekarie och utredare i tretton år.

Av en före detta TNC-anställd fick han höra att TNC sökte en person med Urbans speciella kunskaper om dokumentation, information och databaser. Hos oss kommer han bland annat att arbeta med uppbyggnad av termbanker.

– Det finns många beröringspunkter med mitt tidigare arbete. Skillnaden är att på TNC handlar det om system som hanterar termer i stället för böcker.

Urban har en gedigen humanistisk bakgrund med en fil kand i nordiska språk och samhällsvetenskap.

På frågan om favoritord svarar Urban efter en stunds eftertanke "familjen". Ett ord han tycker illa om är "implementera".

Nytt i bokhyllan

Metodologia del treball terminològic TERMCAT

I Katalonien finns sedan drygt 5 år tillbaka en terminologiinstitution, TERMCAT, som bla har till uppgift att syssla med planering och koordinering av terminologisk forskning, uppbyggandet av en termbank och utbildning i terminologi.

Som ett led i sin terminologiutbildning har institutionen utgivit en handbok i terminologiarbetets metoder (mars 1990). Boken är skriven på katalanska och bygger i stort på en översättning av "Metodologie de la recherche terminologique" av P Auger och L Rousseau i Quebec.

Den metod som man arbetar efter i Quebec har anpassats till en forskning som inte nödvändigtvis är tvåspråkig och som bättre går ihop med den katalanska socio-lingvistiska verkligheten. Man har i boken också följt, där det varit tillämpligt, de rekommendationer som givits ut av ISO/TC37.

Detta är ännu en handbok i terminologiarbete, skriven på ett litet språk. Vi har tidigare i TNC-Aktuellt (1989:1) presenterat den finska handboken "Sanastotyön käsikirja. Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät" (Handbok i terminologiarbete. Principer och metoder i tillämpad terminologi.).

Metodologia del treball terminològic / TERMCAT, Centre de Terminologia. – Barcelona : TERMCAT, 1990

ISBN 84-393-1497-3

Teleordlista

I början av 1991 utkom en teleordlista utarbetad i Finland av Centralen för teknisk terminologi. Ordlistan, som är en reviderad och väsentligt utökad version av en lista från 1982, innehåller ca 250 termposter med definitioner på finska och svenska samt termot svarigheter på engelska, tyska och franska. Den omfattar, förutom en del allmänna telebegrepp, områdena: tele-tjänster, telenät, teleförbindelser, utrustningar och system samt avgifter.

Den innehåller också två bilagor, en med kommersiella namn och en med

förkortningar, samt register på alla språken.

Den projektgrupp som arbetat fram ordlistan har bestått av företrädare för myndigheter, företag och forskningsinstitutioner på teleområdet i Finland.

Enligt förordet är ordlistan i första hand tänkt för dem som använder teletjänsterna och de fackmän som berättar om tjänsterna för den stora allmänheten, t ex informatörer, tekniska journalister och pressen.

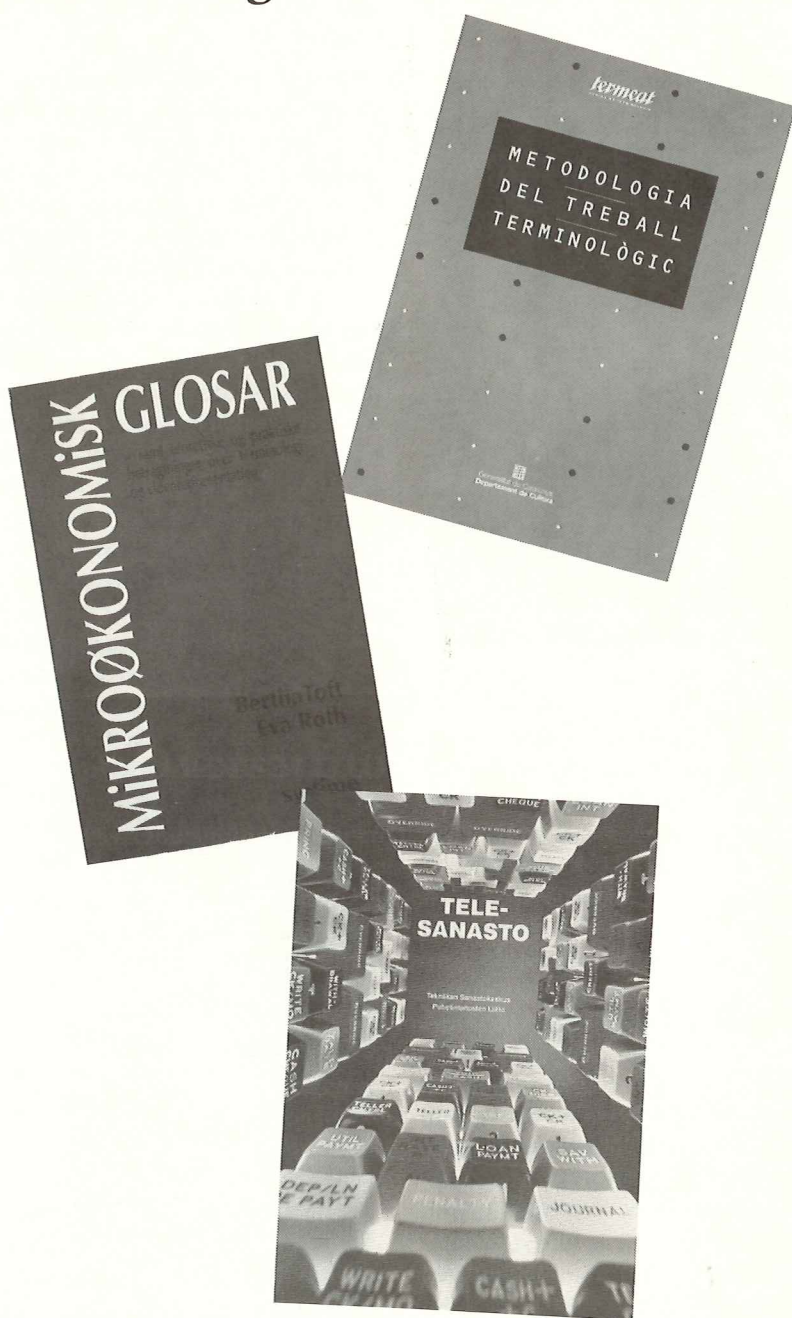
Inledningsvis finns också ett kapitel, på finska och svenska, om terminologiteori och om de metoder som

legat till grund för arbetet – metoder som till största delen är baserade på internationellt standardiseringsarbete på terminologiområdet. Finländsk terminologisk praxis har mycket gemensamt med den svenska, varför svenska användare med vana från TNCs ordlistor kommer att känna igen sig.

Teleordlista / Centralen för teknisk terminologi. – Helsingfors : Centralen för teknisk terminologi, 1991. – 156 s.

(TSK; 18)

ISBN 951-95567-8-8

Mikroøkonomisk glosar

Denna ordlista är resultatet av praktiskt terminologiarbete utfört av en terminolog (Bertha Toft) tillsammans med en ekonom (Eva Roth).

I förordet säger de båda att syftet med att utge boken är detta:

1. I ordlistan skall användaren kunna slå upp mikroekonomiska termer, och sedan finna varje begrepp definierat och presenterat tillsammans med övriga (näraliggande) begrepp.
2. Boken skall visa på vilket sätt terminologiarbete kan utföras inom ett samhällsvetenskapligt område och samtidigt bidra till att sprida kännedom om terminologi rent generellt.
3. Med bokens sista kapitel hoppas författarna kunna ge läsaren ett intryck av hur stor betydelse det förhållandevis nya fackområdet "vidensteknik" kommer att få för terminologiområdet inom de kommande åren.
4. Slutligen vill man också med boken lämna ett anspråkslöst bidrag till debatten om engelskans påverkan på danskt fackspråk.

Det är således ett vittomfattande syfte, och man kan tänka sig målgruppen bestå av såväl ekonomer och terminologer som dokumentalister, informatiker, språkforskare och givetvis språkinträsade personer i största allmänhet.

Även om bokens titel inrymmer ordet "glosar" så är det inte enbart en ordlista utan minst lika mycket en handbok i ämnena mikroekonomi, terminologi och modern kunskaps- och informationsstrukturering.

Att bokens uppläggning är så varierad och att den vänder sig till flera målgrupper ger visserligen en intressant spännvidd, men det gör också att boken blir svår att orientera sig i. Vid närmare studium saknar jag ett mer entydigt syfte med boken som gör att jag hittar och förstärker varför informationen presenteras så som den gör.

På TNC är vi vana vid att samla all information om ett begrepp i några få fält under själva termposten. I den här boken har man i stället valt att ha fler fält av vilka vissa hänvisar till andra delar i boken. Det ser visserligen mycket genomarbetat ut, men frågan är om den genomsnittlige läsaren orkar tillgodogöra sig all information.

Terminologins terminologi är något som vi terminologer ibland har svårigheter med. Vi kan bidra till att man inom ett fackområde får ordning och reda på begrepp och termer, men vi har fortfarande en del oreda inom vårt eget område. I den här ordlistan är benämningarna på termpostens olika fält något tveksamma. I fältet "symbol" står något som snarare liknar en förkortning eller en beteckning, t ex *TVC* för *total variable cost* på sidan 115. Skillnaden mellan fälten *definition*, *forklaring* och *bemærkning* är inte heller alldeles uppenbar. Termen *delhelhetsrelation* används omväxlande med *partitiv relation*, vilket kan vara otydligt för den oinsatte (de är ju synonyma).

Det finns både engelska och danska alfabetiska listor som ger ingångar till bokens ordlistedel via begreppsnotationerna samt ett register med hänvisningar till handboksdelarna av boken. Det finns därutöver särskilda listor utan hänvisning till ordlistan för sådana termer som man avråds från att använda. I TNCs ordlistor finns all information om ett begrepp samlad på ett enda ställe, nämligen i termposten. I "Mikroøkonomisk glosar" finns de avrådda termerna inte alls med i termposten utan endast i den "avrådade lis-

tan". Är då inte risken väldigt stor att många läsare kommer att missa upplysningar som att *planned socialism* är en avrådd term för *planned economy*?

Det hade varit intressant att få veta i vilken utsträckning de danska definitionerna och termerna är förankrade hos en vid krets av fackmän i Danmark. Det talas i förordet inte om huruvida någon referensgrupp tagit ställning till de framförda definitionerna.

Boken är lite opraktisk och kräver en tålmodig och intresserad läsare. Trots det måste slutomdömet bli att den är gedigen till sitt innehåll och värd att uppmärksammas. Det finns ju varken inom ekonomin eller inom andra samhällsvetenskapliga områden "den samme motivation for at beskæftige sig med terminologiske problemer, endsige for at forsøge at standardisere termerne, hverken nationalt eller internationalt" (författarna i kapitel 2).

Anna-Lena Bucher

Toft, Bertha, Mikroøkonomisk glosar: samt teoretiske og praktiske betragtninger over terminologi og videnrepræsentation /Bertha Toft, Eva Roth. – Gjellerup : Systime, 1990. – 224 s. ISBN 87-7351-846-8

Definitioner i urval

bastant

kvinnlig chef

buckling

rökt strumming

burspråk

tungomål som talas av papegoja i bur

hårtest

provning av hår

isobar

utskänkningsställe som håller internationell standard

marsvin

dryck som har framställts genom jäsnings av fruktsaft under årets tredje månad

mesost

mejeriprodukt avsedd som foder åt småfåglar
E coward cheese

otyg

icke textilt material

papptak

yttertaktäckning på fadershus

stiltje

väder vid vilket man får ro

Termfrågor i urval

Definitionsfrågor

centrumavstånd

FRÅGA: I TNC 46 finns en definition av *centrumavstånd*, men den hänför sig till armeringsstänger. Har TNC någon mer generell definition?

SVAR: En tänkbar generell definition av *centrumavstånd* vore: 'avstånd mellan elements centrumlinje i längsled'.

elektrolytisk

FRÅGA: Är *elektrolytisk* och *elektropläterad* samma sak?

SVAR: Nej, men elektroplätning är en sorts elektrolys. *Elektrolys* är 'den process varigenom en substans sönderdelas genom att en elektrisk ström passerar därigenom'. Vanligen har man en elektrolytisk cell med två elektroder där åtminstone den ena brukar vara av metall. Vid en elektrod (anoden) sönderdelas metallen (oxidation, då positiva metalljoner bildas) och vid den andra sker reduktion av metalljonerna till metall. På den elektrod (katoden) bildas ett lager av metall och det är detta man utnyttjar vid elektroplätning. Eftersom elektrolys inte alltid handlar om metaller så kan man inte säga att det är samma sak, men däremot är elektroplätning en elektrolytisk metod.

intraprenad

FRÅGA: Finns det något som heter *intraprenad* och vad är det?

SVAR: Vi har belägg för ordet *intraprenör* bland våra excerpter. Ordet står för en person som bildar ett "företag i företaget" (t ex någon som har en uppfinning, som får ekonomiskt stöd av företaget för sin idé i stället för att bryta sig ur och bilda eget företag). Man bör förklara termen om man använder den, för den är nog inte allmänt känd.

våtmark

FRÅGA: Hur definieras *våtmark*?

SVAR: I Naturvårdsverkets blankettinstruktion för våtmarksinventering definieras *våtmark* som 'områden där markvattenytan finns nära under, i eller över mineraljordytan samt vegetationstäckta vattenområden'.

rörsystem

FRÅGA: Ingår en ventil i ett fjärrvärmennät i rörsystemet?

SVAR: Ja. Om inte det som finns mellan rören ingick i systemet skulle det knappast kunna kallas system.

mousse, fromage, pudding

FRÅGA: Vad är det för skillnad mellan *mousse*, *fromage* och *pudding* när det handlar om t ex chokladpudding?

SVAR: Gränserna är flytande och beror på vilken benämning som fabrikanter tror är mest säljande för den aktuella produkten. *Pudding* är i allmänhet fastare i konsistensen än *fromage* och *mousse*. Ordet *mousse* användes förr mest om sådant som inte var desserter, t ex laxmousse, medan desserterna brukade kallas *fromage*. Nu har begreppen flutit ihop, och man talar om chokladmousse och citronfromage, utan att man kan ge några exakta definitioner. Kännetecknande för mousse och fromage är att de har mycket luft invispad.

poliment och gesso

FRÅGA: När man förgyller tavelramar lägger man guldet på något som kallas *poliment*. Vad är detta för något? Är det samma sak som *gesso*?

SVAR: Poliment är en pasta bestående av bolus (en järnoxidhaltig lera) och bindemedel. Gesso är en blandning av gips och lim. Både poliment och gesso används som grund vid förgyllning, men de har alltså olika sammansättning.

monostabil, bistabil

FRÅGA: Vad betyder *monostabil* och *bistabil*? Det handlar om säkerhetsföreskrifter där det står att "nödstoppsdon skall vara bistabilt" och "hiss skall stoppas med monostabil tryckknapp".

SVAR: Ett monostabilt don är ett don som har ett enda stabilt tillstånd och som kräver en styrd påverkan av signalen för att lämna sitt stabila tillstånd. Ett bistabilt don har två stabila tillstånd, och måste styras för att byta tillstånd. I det här fallet är alltså en bistabil nödstoppsknapp en knapp som har två lägen. Anläggningen är stoppad så länge knappen är intryckt och kan återställas när man drar ut knappen. En monostabil hissknapp har bara ett stabilt läge, dvs den återtar sitt läge när man släpper den med fingret.

mineralisering och förmultning

FRÅGA: Är *mineralisering* och *förmultning* samma sak?

SVAR: Nej. Vid mineralisering bildas oorganiska ämnen, vid förmultning bildas organiska.

klassat fartyg

FRÅGA: Vad är ett *klassat fartyg*, och vad kan den engelska motsvarigheten till den frasen vara?

SVAR: Fartyg indelas i olika klasser av klassificeringssällskap beroende på om de uppfyller vissa bestämda fordringar för en särskild klass vad gäller byggnad, material och materialkvalitet, maskineri, utrustning osv. Klassificeringssällskap utfärdar klassificeringscertifikat som exempelvis kan gälla ett fartygs skrov eller dess maskineri. Klassningen av ett fartyg har betydelse i flera sammanhang, bl a för att fastställa vilka försäkringspremier det bör betala.

Eftersom *klass* i det här sammanhanget okomplicerat och direkt motsvaras av *class* på engelska, *klassificeringssällskap* heter *classification society* och *klassificeringscertifikat* heter *classification certificate* bör ett *klassificerat fartyg* vara *a classified ship* på engelska. Det är t o m tänkbart att de här svenska termerna är översättningslån från engelskan på grund av den engelska nationens och det engelska språkets ställning i sjöfartssammanhang.

återförsäljare

FRÅGA: Våra kunder tycker att *grossist* låter föråldrat och vill kalla sig *återförsäljare* i stället. Är det samma sak?

SVAR: Nej. En *återförsäljare* är en person eller ett företag som fungerar som mellanled i distributionen och säljer något vidare. Begreppet innefattar förutom grossister även detaljister och handelsagenter.

Formfrågor

centrum

FRÅGA: Hur böjer man ordet *centrum*?

SVAR: SAOL medger flera böjnings sätt. Vi rekommenderar i första hand den som stämmer bäst överens med normalt svenskt böjningsmönster för neutrala ord: bestämd form *centrumet*, pluralis *centrum*, bestämd form pluralis *centrumen*.

förste vice ordförande

FRÅGA: Säger man *förste* eller *första vice ordförande* när man talar om en kvinna?

SVAR: *Förste*. Böjningsformen hänger ihop med titeln.

klor

FRÅGA: Hur säger man förkortningen *TOCl* uttydd – *total organiskt bunden klor* eller *totalt organiskt bundet klor*? Heter det *adsorberbar organiskt bunden halogen* eller *adsorberbart organiskt bundet halogen*? Vad är det för genus på *fenol* och *hypoklorit*?

SVAR: *Klor* heter *klören* i bestämd form, men i många böcker och tidsskrifter ser man det felskrivet. *TOCl* borde uttydas som *total mängd organiskt bunden klor*, men man skriver både *total organiskt bunden* och *totalt organiskt bunden* i litteratur. Det första är mest korrekt i det här fallet, men det säger inte så mycket. Vad är "total klor"? Det senare säger att det är klor som är totalt organiskt bunden, men det är inte det man menar, utan all klor som är organiskt bunden. Därför bör man skriva "total mängd" så att det inte kan missförstås. *Hypoklorit* och *fenol* har n-genus. Det heter alltså *tex* "pentaklorfenol är stabil". *Halogen* har också n-genus, alltså heter det "adsorberbar organiskt bunden halogen".

kreosot

FRÅGA: Hur uttalas *kreosot* – /-ot/ eller /-åt/?

SVAR: Det uttalas /kreoså't/ med å-ljud och betoning på sista stavelsen.

schema

FRÅGA: Hur böjs ordet *schema*?

SVAR: Bestämd form *schemat*, pluralis *scheman*, bestämd form pluralis *schemana*. Ordet böjs alltid så här, oavsett vilken typ av schema det är fråga om.

tabbstopp

FRÅGA: Vad har ordet *tabbstopp* för genus och pluralform?

SVAR: Den stoppmarkering som man gör i ett visst breddläge kallas *en tabbstopp*, i pluralis *tabbstoppar*. Det avstannande av förflyttning i sidled som sker i detta breddläge kallas *ett stopp*, med oböjd pluralform.

Ordvalsfrågor

avstängningsventil

FRÅGA: Heter det *avstängningsventil* eller *stängventil*?

SVAR: Båda formerna kan användas. I SMS 1725 talas det om *avstängningsventiler*, medan man avråder från denna term i SMS 1201. Generellt kan man säga att den kortaste formen är att rekommendera just för att den är kortast.

backningsvarnare

FRÅGA: Vad kallas en varningssignal på tunga fordon, som talar om att fordonet backar? I Finland tänker man just göra en sådan signal obligatorisk. Heter det *backsignal*?

SVAR: På Trafiksäkerhetsverket kallar man denna tutsignal *backningsvarnare*.

bandkabel eller flatkabel

FRÅGA: I en text används ordet *flatkabel* om den typ av kabel som består av en massa isolerade trådar bredvid varandra som bildar ett platt band. Heter det inte *bandkabel*?

SVAR: Denna typ av kabel kallas *bandkabel* inom teletekniken och *flatkabel* inom krafttekniken.

exponering eller exposition

FRÅGA: Säger man *exponering* eller *exposition*?

SVAR: *Exponering* står oftast för processen och *exposition* för mängden. Skillnaden är svår att upprätthålla, och i Arbetsmiljöordlistan står det *exponeringstid* i stället för *exposition*. Om någon blir utsatt för något kallas det *exponering*.

vikt eller massa

FRÅGA: Vilken term är den korrekta: *vikt* eller *massa*?

SVAR: *Massa* är att föredra i fysikaliska sammanhang, men *vikt* är en fullt godtagbar synonym.

energiförbrukning

FRÅGA: Är det rätt att säga *energiförbrukning*?

SVAR: Ja, det är vedertaget, om än lite missvisande, eftersom energi aldrig förstörs. Om man inte gillar ordvalet kan man säga *energiomvandling*.

mod(al)analys

FRÅGA: Termerna *modalanalys* och *modanalys* förekommer om samma fenomen (balk som svänger med olika frekvenser vilka man studerar). På engelska säger man *modal analysis*. Har vi inte felaktigt tagit över formen *modal*? Jag vill hellre säga *mod-*. Vad säger TNC?

SVAR: Egentligen finns det en betydelseskilnad, eftersom *modal* är adjektivformen av *mod(us)*. *Modanalys* är detsamma som analys av mod, medan *modalanalys* är analys som bygger på eller sker med hjälp av mod.

Översättningsfrågor

sonar

FRÅGA: Vad heter det engelska *sonar* på svenska? Det står för "sound navigation and ranging" och är bildat på samma sätt som *radar*.

SVAR: Den svenska termen är *sonar*. Eftersom man har *radar* på svenska finns det ingen anledning att hitta på någon ny term för *sonar*.

stat machine

FRÅGA: Vad kan den engelska sammansättningen *stat machine* tänkas stå för – dvs hur skall vi översätta den till svenska? Den förekommer i en amerikansk text som beskriver livet och arbetet på en reklambyrå: "the whirr of the stat machine".

SVAR: En rimlig gissning är att *stat machine* är en kortversion av *photostat machine*. *Photostat* är ett varumärke, men alla är inte medvetna om detta utan uppfattar det som en synonym

till *photocopy* både som substantiv och som verb. Den svenska motsvarigheten till (*photo*)*stat machine* kan då vara *fotostatmaskin* eller kanske hellre *fotostatapparat* – eller mer allmänt och mindre bokstavligt helt enkelt *kopieringsapparat*.

star, gate

FRÅGA: På knapptelesoner finns ett par symboler som British Telecom kallar *star* och *gate*. Vad heter de på svenska?

SVAR: Televerket kallar dem *stjärna* respektive *fyrkant*.

single-mode fibre

FRÅGA: Finns det någon svensk term för *single-mode fibre*? Det handlar om optofibrer.

SVAR: Det finns två godtagna svenska termer: *enkelmodsfiber* och *singelmodsfiber*. Båda finns i svensk standard.

liquid packaging board

FRÅGA: Finns det något svenskt ord för det som på engelska heter *liquid packaging board* och på finska heter *nestepakkauskartonki*?

SVAR: Den svenska termen är *vätskekartong*. Den typ av vätskekartong som används för tillverkning av mjölkförpackningar kallas *mjölkkartong* (en *milk carton board*, fi *maitotölkkartonki*).

working area

FRÅGA: Vad bör *working area* översättas med? Det är beskrivet som den del inom ett arbetsställe där det får finnas en viss mängd asbest, dvs exklusive personalrum o d. När vi har definierat *arbetsplats* kan ibland sådana utrymmen ingå, så det ordet passar inte.

SVAR: *Arbetsområde* i Arbetarskyddsnämndens "Ordlista för arbetarskyddet" verkar vara det som avses: "avgränsad del av ett arbetsställe. Kan omfatta en eller flera arbetsplatser".

Termposten

Information fra Rådet for teknisk terminologi

Rådet for teknisk terminologi (RTT) i Norge har börjat ge ut ett nyhetsblad som normalt skall komma tre gånger om året (april, september och december). Den innehåller information om terminologiarbete både vid RTT och hos andra och dessutom artiklar och notiser av intresse för den som sysslar med fackspråk och terminologi. Helårsprenumeration kostar 80 NOK och kan beställas genom:

RTT
Riddervolds gate 3
N-0258 OSLO 2
Norge

Förlåt

I förra TNC-Aktuellt, artikeln från Språkvårdsgruppens konferens, förekom flera fel som jag vill rätta till. På sid 12, första spalten, stycket längst ner: Peter Ammundsen är i Luxemburg och inte i Bryssel. Överst i mittspalten skall det stå: "EG bygger på tre traktater från femtiotalet. I en av dem, EEG-traktaten eller Rom-fördraget, finns förordning nummer 1 ...". Längst ned i mittspalten: Det arbetar minst 1 000 översättare inom EG-kommissionen och 2 200 sammanlagt inom EGs alla institutioner. Sid 13, längst ned i mittspalten: Eva Gozzo är språkvårdare åt Delegationen för översättning av EGs regelverk. Förlåt.

Lena Nordlund

TNC